

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Ринкові відносини, що розвиваються в Україні, передбачають посилення зацікавленості суб'єктів господарювання в ефективності власної діяльності. Реалізація цього важливого завдання вимагає раціональної організації системи внутрішнього контролю. Ефективно створена та організована система внутрішнього контролю є основою успішної діяльності будь – якого суб'єкта діяльності. Питання внутрішнього контролю, який має здійснюватися у бюджетних установах, досить гостро постає саме в сучасних умовах господарювання. Проблемам розвитку внутрішнього контролю в Україні присвятили свої праці багато авторів, зокрема В.Д. Андрєєв, А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин, Т.А. Бутинець, М.Д. Корінько, В.М. Мурашко та ін.

Досліджуючи питання внутрішнього контролю кожен науковець трактує це поняття по-різному. Так, В.Д. Андрєєв вважає, що внутрішній контроль – це система контрольних процедур, плану організації та методів управління об'єктом з метою ефективного ведення бізнесу, захисту активів, попередження помилок, ефективності облікових перевірок та своєчасного надання фінансової інформації.

А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк та Г.О. Партин розуміють внутрішній контроль як здійснюваний підприємством процес перевірки виконання всіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з метою організації фінансової стратегії та запобігання кризовим ситуаціям, які можуть призвести до банкрутства цього підприємства.

Т.А. Бутинець трактує поняття “внутрішній контроль” як постійну, щоденну роботу, яка унеможливує допускання зловживань і дає можливість використовувати ресурси підприємства, включаючи людський капітал, на його користь відповідно до прийнятих планів, а також захищає інтереси працюючих у відповідності до умов колективного договору.

На думку М. Д. Корінько “внутрішній контроль – це система заходів, визначених керівництвом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного виконання усіма працівниками своїх обов'язків щодо забезпечення та здійснення господарських операцій”.

В.М. Мурашко вбачає у внутрішньому контролі систему попереднього, поточного і подальшого контролю (крім ревізії фінансово – господарської діяльності), яка створює певний внутрішньогосподарський або внутрішній контроль, що являє собою систему постійного спостереження за ефективністю діяльності підприємств, збереження і ефективного використання цінностей і коштів, доцільністю і вірогідністю здійснюваних на підприємстві операцій та процесів.

Проаналізувавши наукові статті і певні літературні джерела, ми побачили, що визначення внутрішнього контролю науковцями дається по-різному, але, на нашу думку, найбільш повним є таке: внутрішній контроль – це система заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного використання усіма працівниками своїх обов'язків щодо забезпечення та здійснення господарських операцій

Часто внутрішній аудит отожднюють з внутрішнім контролем, але це невірно, адже внутрішній аудит являється однією із форм здійснення внутрішнього контролю. Щоб це зрозуміти наведемо класифікацію внутрішнього контролю:

1. Внутрішньосистемний – виконується штатними і позаштатними контролерами підприємства.
2. Внутрішньовідомчий – здійснюється контрольо-ревізійними підрозділами міністерств, відомств, органів держу правління.
3. Внутрішньогосподарський – здійснюється контролюючими органами та посадовими особами підприємства.
4. Внутрішній аудит – проводять штатні аудитори підприємства, організації.
5. Громадський контроль – здійснюють профспілкові організації та незалежні служби внутрішнього контролю підприємства.

Сутність внутрішнього контролю можна дослідити характеризуючи його основні функції (див. рис.1).

При організації внутрішнього контролю потрібно дотримуватись двох принципів: доцільності та економічності. Внутрішній контроль на відповідність доцільності полягає у раціональній та оптимальній побудові його системи, а принцип економічності передбачає економічну та ефективну організацію системи внутрішнього контролю на підприємстві за якої витрати на її організацію перекирватимуться ефектом отриманим від її впровадження.

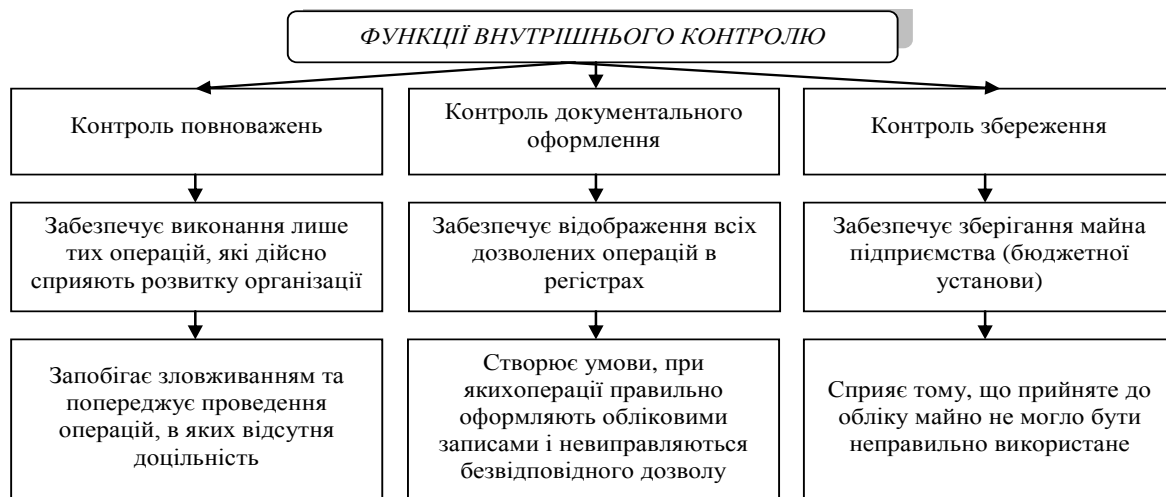

Рис. 1. Функції внутрішнього контролю

Зміст внутрішнього контролю доцільно визначати шляхом дослідження його класифікації. Внутрішній контроль поділяється на попередній, поточний і наступний.

Попередній контроль виконує запобіжну функцію, і зміст його полягає у виявленні й попередженні можливих негативних явищ, що можуть настати за наявності обставин, які вже існують і можуть негативно проявитися у майбутньому. Так, за попереднім контролем виявляється відповідність установленим щодо суб'єкта та його діяльності вимогам заявлених характеристик тощо. Прикладом попереднього контролю може бути діяльність уповноважених державних органів з державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності. Органи, що здійснюють державну реєстрацію, перевіряють наведені відомості та документи лише в матеріалах, поданих відповідно до чинного законодавства. Суб'єкти підприємницької діяльності лише починають свою роботу, і на цій стадії попередній контроль є контролем лише щодо законності їх намірів, а не самих дій.

Поточний (оперативний) контроль проводиться в процесі виконання управлінських рішень, поставлених завдань, взятих зобов'язань. Завдання такого контролю полягає в перевірці дотримання умов на конкретних стадіях виконання, виявленні можливих недоліків та завчасному попередженні можливих негативних наслідків неправомірних дій. Поточний контроль здійснюється упродовж усього періоду виконання завдання чи діяльності контролюваного об'єкта. Він дає змогу отримувати відомості не лише про саму діяльність загалом або бездіяльність, а й її відповідність та обсяг щодо попередньо зазначених чи встановлених завдань.

Наступний контроль на відміну від попередніх видів має за мету з'ясувати відповідність результату початковому рішення. Основною метою такого контролю є оцінка досягнутого та розробка стратегії на майбутнє. Наступний контроль, або контроль за виконанням поставлених завдань, управлінських рішень чи доручень посадових осіб, здійснюється по закінченні діяльності за її результатом і ні змінювати, ні втручатися у процес виконання управлінського рішення вже не може. За допомогою цього виду контролю перевіряється факт виконання, доцільність та законність дій у цілому. Проведення такого контролю може сприяти виробленню наступних рішень та проведенню управлінських дій.

У сучасних умовах внутрішній контроль набуває дедалі більшого значення, адже виступає засобом поліпшення показників діяльності підприємств і організацій, їх подальшого розвитку та вдосконалення.

Внутрішній контроль фіксує та відслідковує дотримання суб'єктами контролю вимог чинних законодавчих та нормативних актів щодо ефективності та цільового використання бюджетних або власних коштів, збереження майна; правомірності й ефективності використання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, достовірності бухгалтерського обліку і звітності тощо.

Таким чином, внутрішній контроль є одним із важливих факторів, що визначає ефективність діяльності суб'єктів господарювання. Аналіз літературних джерел дозволив надати уточнене визначення внутрішнього контролю, яке, на відміну від інших, урахує мету внутрішнього контролю в бюджетних установах та визначає сам процес перевірки як систему. Надане визначення найбільш повно віддзеркалює сутність внутрішнього контролю у бюджетних установах. Зміст внутрішнього контролю проявляється через його класифікацію. Обов'язкове запровадження внутрішнього контролю бюджетних установ є одним із напрямів удосконалення системи контролю в цілому, що дасть можливість скоротити видатки і зробити державний фінансовий контроль ефективнішим. Тому розроблення адекватних механізмів діяльності внутрішнього контролю стає необхідним.